

світогляду, все ж доходила до українського читача, хоча в дещо спотвореному варіанті. Саме тому, на наше глибоке переконання, завдання сучасних дослідників історії української філософії полягає в неупередженому аналізі тих подій та процесів, які відбувалися на західноукраїнських землях в 20–30-х роках ХХ ст. в контексті розвитку української філософської думки.

Список використаних джерел

1. Олексюк М. Боротьба філософських течій на західно-українських землях у 20–30-х роках ХХ ст. – Львів, 1970. – 299 с.
2. Тудор С. Філософія в СРСР // Вікна. – Львів, 1931. – Ч.7–8. – С.60–67.
3. Крушельницький А. // Нові шляхи. – Львів, 1930. – Т.8. – С.208–222.
4. Левинський В. Марксизм // Нові шляхи. – Львів, 1930. – №11. – С.191–205.

References

1. Oleksiuk M. Borotjba filosofijskych techii na zahidno-ukraïnsjkyh zemliah u 20–30-h rokah XX st. – Lviv, 1970. – 299 s.
2. Tudor S. Filosofija v SRSR // Vikna. – Lviv, 1931. – Ch.7–8. – S.60–67.
3. Krushelnytskyi A. // Novi Shliahy. – Lviv, 1930. – T.8. – S.208–222.
4. Lewynskiy V. Marksyzm // Novi Shlyahy. – Lviv, 1930. – №11. – S.191–205.

Koziy I. V., candidate of philosophical Sciences, associate Professor, associate Professor of Department of Philosophy and Culture, Lviv Commercial Academy (Ukraine, Lviv), koziyiryna09@gmail.com

Ideological «offensive» philosophy of Marxism in Western Ukraine 20–30-ies XX century

The methods of propagating and popularization of the Marxist philosophy in Western Ukraine in the 20–30s of the 21st century through the prism of an ideological «struggle» of various philosophical currents different by content that used a radically opposite categorical apparatus are made clear in the article. The basis of such a conflict is the principle of confrontation between idealism and materialism. The purpose of the article is to analyze critically a number of publications of ideological (Marxist) matter.

Keywords: ideological struggle, dialectical materialism, historical materialism.

Koziy I. V., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии и культуры, Львовская коммерческая академия (Украина, Львов), koziyiryna09@gmail.com

Идеологическое «наступление» философии марксизма на западноукраинских землях в 20–30-е гг. XX в.

Освещаются методы насаждения и популяризации марксистской философии на западноукраинских землях в 20–30-х годах XX в. через призму идеологической «борьбы» разных по содержанию философских течений, которые пользовались кардинально противоположным категориальным аппаратом. В основу такого противоборства положен принцип конфронтации между идеализмом и материализмом. Цель статьи критически проанализировать некоторые печатные издания идеологической (марксистской) окраски.

Ключевые слова: идеологическая борьба, диалектический материализм, исторический материализм.

* * *

УДК 280:2

Гудима І. П.,
кандидат філософських наук, професор кафедри філософії, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), gudima67@mail.ru

ІДЕЇ БОЖЕСТВЕННОЇ ІМАНЕНТНОСТІ В ТВОРЧОСТІ КЛАЙВА СТЕЙПЛЗА ЛЬЮІСА

Дослідницька увага автора зосереджена на вченні Клайва Стейплза Льюїса про чудо, як одному з проявів іманентності божественного буття. Основним завданням даної статті є дослідження особливостей відображення в сучасній релігійній свідомості питань прямої божественної каузальності. Особлива увага автора зосереджена на тих компонентах вчення про чудо, де автори, які пишуть на теми релігії, розглядають способи здійснення чуда, розмірковуючи, намагаються локалізувати точку зосередження зусиль Бога під час реалізації ним своєї волі і промислу. Тематизація статті безпосередньо

пов'язана з вивченням ідей християнського мислителя Клайва Стейплза Льюїса, в яких автор викладає своє бачення даної проблеми християнської свідомості. Вибір і застосування теоретико-методологічних підходів статті обумовлені самим предметом думки і характером поставлених завдань. У статті використовувалися наступні методи пізнання: загальнофілософські, спеціальні загальнонаукові теоретичні методи. Автор слідував принципу об'єктивності, історизму, застосовував каузальний аналіз. Кінцеві результати вивчення теми призводять думку до того, що саме в цьому питанні зусилля навіть самого допитливого розуму розбиваються об перешкodi, обумовлені самою вірою і межею тієї царини, в яку не може втручатися розум, є питання знаходження точок доступу, через які Бог торкається природного світу в акті чудотворення.

Ключові слова: Бог, теологія, наука, чудо.

Глибока зацікавленість оточуючим світом сучасних віруючих підштовхує релігійних ідеологів до того, аби організувати захист та виправдання віри насамперед за допомогою доведень, звернених до розуму. Перевіряючи зміст своїх повчаних засобами розуму, сучасні богослови намагаються вилучити з них застарілі положення, замінивши їх раціональним благочестям. Такі зусилля в цілому здобувають схвальну оцінку християнських ієрархів, оскільки богослов'я не відкидає шлях безперервного поглиблення релігійних істин, висвітлюючи їх з різних боків та різними засобами. Це і складає, в кінцевому підсумку, зміст та головне завдання богословських студій. Хоча специфіка богословських досліджень своєрідна – зміст їх заздалегідь визначений у такий спосіб аби залишитися незмінним навічно. І хоча, фактично, кінцевим результатом богословських пошуків завжди виступає те, з чого вони брали свій початок, потреба оновленого викладу вчення перед вимогами допитливо розуму, вимушує релігійних теоретиків знову звертати свою увагу на апологетичну функцію понять «промисел», «чудо», не відкидаючи, втім, цілком пасторські напучування про те, що Бог дійсно діє у світі.

Своєчасність та важливість обраної теми звідси обумовлюється тим, що, попри велику зацікавленість сучасних фахівців релігійною проблематикою, елементами та феноменами релігії, саме віра в чудо, а особливо окремі оновленські тенденції, покликані осучаснити таку віру, не стали об'єктом спеціальної уваги науковців.

Поміж праць, які виступили важливими теоретичними джерелами для автора та дозволили йому визначитись щодо тих пізнавальних прийомів та принципів організації дослідження, які б сприяли ефективному й адекватному вивченню названої вище наукової проблеми, слід виокремити чисельні дослідження та публікації закордонних та вітчизняних вчених і мислителів: Чарльза Хаммея, Алвіна Плантаїни, Арнольда Грюнбаума, Ієна Барбура, Сергія Аверінцева, Дмитра Угриновича, Юрія Кімельова, Григорія Габінського та інших. Однак не можливо не помітити й те, що у нинішній вітчизняній релігієзнавчій та філософській літературі спостерігаються прогалини у вивченні особливостей витлумачення сучасними теологами віти в чудо, хоча за кордоном даній темі у всі часи була присвячена сила силена як спеціальних богословських праць, так і досліджень світських науковців. А відтак головною метою автора статті є спроба виповнення тієї прогалини, яка утворилася в сфері вітчизняного студіювання позначеної теми, а також у вивченні тих прийомів та способів аргументації, що використовуються різними авторами в теоретичному виправданні та обґрунтуванні віри в чудо.

Надзвичайно цікавою, поміж інших схожих, спробою по-новому розглянути та теоретично виправдати принципи божественного чудотворення є аргументації,

запроваджені в апологію чуда відомим християнським мислителем Клайвом Стейплзом Льюїсом. В своєму трактаті «Чудо» [1] він вдався до витонченої спроби по-новому усвідомити божественну іманентність, шляхом викладу власного розуміння самого принципу чудотворення: «Боже мистецтво чудотворення – це не мистецтво порушувати встановлений у світобудові устрій, а мистецтво влітати в усталений лад нові явища» [2, с. 219]. Намагаючись відшукати теоретичні ресурси для переконливого обґрунтування вчення про чудо, автор вказує на низку подій, унікальність яких зумовлена Божим волінням, до того ж так, що вони органічно влітаються в закономірності різних рівнів буття. Специфіка теоретизувань мислителя спрямовується на змістовну компенсацію проблеми «онтологічної розірваності» між небесним і земним, абсолютним та відносним. У бажанні переконливо передати своє бачення особливого промислу, богослов вдається до аргументації, де каузальний вплив Бога на об'єкти світу не порушує закономірності (фізичні, хімічні, біологічні тощо) останнього, а лише видозмінює або ж по-новому спрямовує їх дію.

Виклавши істотне своїх поглядів на справи Божі, автор вважає за необхідне в своєму трактаті «Чудо» зробити деякі уточнення. Він, безумовно, визнає влаштованість природи у такий спосіб, що вся вона підпорядкована низці законів; філософ також не уникає нагоди нагадати, що не припускає хаотичності, жодної не упорядкованості у природі, наявності випадкових та спонтанних відхилень у ній (оскільки вести мову про чудо, водночас заперечуючи будь-який лад природи було б помилково; тоді всяка вражаюча подія розцінювалася б людиною як чудесна).

Однак мислитель все ж справедливо зауважує, що в дійсності закони природи самі по собі не породжують і не викликають ті чи інші явища. Думати інакше, твердить він, також недолуго, як і вважати, що закони арифметики породжують гроші. Вони (ці закони), за автором, не більше ніж схеми за якими відбуваються певні явища або події, але відбуваються лише у тих випадках, допоки до справи не долучається який-небудь інший чинник. Так і Бог в акті чудотворення приходить несподівано, «як тать посеред ночі», та вносить у розвиток подій світу новий чинник, який людина не в змозі врахувати.

Оскільки ж подібні події є непередбачуваними з точки зору спостерігача, невизначеність їх появи дає підстави декому вважати чудо з боку Бога втручанням і навіть розцінювати його як ошукування. А втім, веде далі думку автор, чудо насправді таким не є, оскільки якщо існувала ситуація **A** і до неї долучилася деяка сила, що спричинила ситуацію **AB**, то всі погодяться з тим, що наслідки будуть іншими. В випадку ж, коли б природна ситуація **A** та вона ж, але у сполученні з деяким іншим чинником **AB**, давали б однаковий результат, людство опинилося б в хаотичному і непередбачуваному світі.

Насправді ніякого ошукування, як і опозиції чуда і закону, переконує філософ, у справах Божих не має, не існує. Більше того, опанування дійсної природи чуда відкриває, згідно з переконанням автора, гармонію всього сущого та вказує на Бога, як на її надприродного Творця; чудеса ж, увійшовши в природу, тільки підтверджують єдність дійсності на якомусь іншому, більш глибокому рівні [1, с. 188]. З іншого боку, оточуючий світ у всьому різноманітті своїх проявів, також не антагоніст чуда, а виняткова здатність природи все приводити до *рівноваги*,

все *підпорядковувати силі своєї упорядкованості*, допомагає, як це не дивно, краще збагнути чудо, бо останнє, за словами В. Визгіна, і є «надприродним, проте екранованим природними законами втручанням у природу» [3, с. 138].

Чудо, згідно з витлумаченням Клайва Стейплза Льюїса, таким чином, безпричинно та не позбавлене наслідків; причина чудес – Бог, а наслідки – сліднують законам природи: «Коли Господь знищить, або створить, або змінить яку-небудь частку матерії, природа негайно відреагує на це та впише її у свої закон» [1, с. 188]. Так, чудесним чином створений хліб, дійсно поживний для людини, а непорочне запліднення, врешті-решт, відкриває шлях природному розвитку та народженню дитини. «Якщо природа витримує чудо, – робить висновок автор, – виходить це також природно, як природно для жінки виносити дитину, запліднену за допомогою чоловіка» [1, с. 188].

Безсумнівно увесь трактат Клайва Стейплза Льюїса «Чудо» в цілому, а, особливо, його розділ VIII – «Чудо і закони природи», де автором робиться спроба відкрити завісу таємниці над питанням способу здійснення чуда, достатньою мірою продуманий, він насичений дотепними зауваженнями та належною аргументацією. Проте, все це не заважає помітити факт більшої зацікавленості автором природою та її законами, аніж чудом, як таким, і способами його здійснення (хоча розділ, все ж, носить назву «Чудо і закони природи»), а не навпаки «Закони природи і чудо».

Більше того, філософ, у процесі викладу матеріалу, подекуди воліє витлумачити чудо через властивості природи, розглядаючи його на тлі природного та зіставляючи з ним. Він, проголошуючи Бога зовнішнім каузальним агентом, котрий долучаючись до мирського, спричиняє приголомшливі явища, фактично уникає навіть натяку на каузальну модальність його дій. Відповідно залишається відкритим питання про те, як Бог запроваджує зміни та де ті точки дотику, через які Бог долучається до природного в акті чудотворення.

За таких підходів до витлумачення божественних дій, поняття «чудо» залишатиметься все ж малозрозумілим, а, з-за відсутності у трактаті інших підстав, котрі надавали б поняттю більшої переконливості, читачу, знову ж таки доведеться заповнювати прогалини раціональних пояснень питання своєю власною вірою (тим більше, що сам автор, здається, непевен в правильності обраної ним позиції в питанні реальності чудес, оскільки наважується вести мову про нього у такий спосіб – «чудеса, якщо вони бувають...» [1, с. 188].

Отже, ситуація з витлумаченням чуда, як видно, повертає мислителя, насамперед, до розв'язання проблеми вузла причинності, без якої поняття «чудо» буде не більше ніж пустопорожньою формулою. Не помилявся та не перебільшував протестантський теолог Артур Пікок, розглядаючи різноманітні концептуалізації чуда, коли твердив наступне: «...Без переконливого (звісно ж, не механістичного) пояснення того, як Бог може взаємодіяти з причинним зв'язком окремих подій у світі, включаючи людський мозок у людському тілі, ми не в силі з усією повнотою стверджувати, що Бог дійсно діє або може діяти так» [4, с. 173].

Годі й говорити, що ідеї автора тільки вказують на духовний чинник, як на джерело паранормальних феноменів, проте вони залишають відкритим питання –

як саме здійснюється поєднання надприродного й природного та де перебувають ті точки дотику, через які божественне зумовлює і узгоджує певні процеси. Напевно, вони навряд чи можуть бути інтегрованими в ціннісно-смысловий універсум богословських істин, зокрема в зміст богословського вчення про чудо, методологія і мета студіювання котрого несумісна з дослідницькими принципами знаного мислителя; тим більш, що ті незбагненні та надзвичайно дивні явища, на яких здебільшого зосереджена увага К. С. Льюїса та які по-своєму інтерпретує дослідник, знаходили раніш та знаходять і до нині власну належну оцінку й власне обґрунтування, але винятково теологічними засобами та виключно в межах кожної конфесійної теології.

Список використаних джерел

1. Льюїс К. С. Кругной путь или Блуждания паломника. Чудо. Настигнут радостью: Собр. соч. в 8 т. – Т.7 / Пер. с англ. – М.: Фонд о. Александра Меня. – СПб.: Библия для всех, 2000. – С.145–272.
2. Хаммель Чарльз. Дело Галилея. Есть ли точки соприкосновения науки и богословия? – М.: Триада, 1998. – 360 с.
3. Визгин В. П. Герметизм, эксперимент, чудо... // Философско-религиозные истоки науки. – М.: Мартис, 1997. – 319 с.
4. Пикок А. Богословие в век науки: Модели бытия и становления в богословии и науке / Пер. с англ. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2004. – 416 с.

References

1. Lyuis K. S. Kruznoy put ili Bluzhdaniya palomnika. Chudo. Nastignut radostyu: Sbr. soch. v 8 t. – T.7 / Per. s angl. – M.: Fond o. Aleksandra Meny. – SPb.: Bibliya dlya vsekh, 2000. – S.145–272.
2. Hammel Charlz. Delo Galileya. Est li tochki soprikosnoveniya nauki i bogosloviya? – M.: Triada, 1998. – 360 s.
3. Vizgin V. P. Germetizm, eksperiment, chudo... // Filosofsko-religioznye istoki nauki. – M.: Martis, 1997. – 319 s.
4. Pikok A. Bogosloviye v vek nauki: Modeli bytiya i stanovleniya v bogosloviy i nauke / Per. s angl. – M.: Biblejsko-bogoslovskij institut sv. apostola Andrey, 2004. – 416 s.

Gudima I. P., PhD, Professor of Department of Philosophy, Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), gudima67@mail.ru

The idea of divine immanence in the works of Clive Staples Lewis

The article study of the subject the doctrine Clive Lewis Staples of the miracle, the manifestation of the immanence of the divine being. The main objective of this article is to study the characteristics of reflection in the modern religious consciousness of issues of direct divine causality. Particular attention is focused on those components of the teachings of the miracle, which describes how to committing a miracle and God's point of focus during the implementation of their own will and providence. Theming articles directly related to the study of the ideas of Christian philosopher Clive Staples Lewis in which the author sets out his vision for this Christian problem of consciousness Selection and application of theoretical and methodological approaches the article caused by the object of thought and nature of the task. The article used the methods of knowledge: general philosophical, general scientific, special theoretical methods. The author followed the principle of objectivity, historicism, applied the causal analysis. The final results of the study the subjects lead the thought to the following conclusion. In this issue the efforts of the mind crash into the obstacles of the faith. And limit those areas that can invade the mind, is the question of finding the access points, through which God touches the natural world in the act of miracles.

Keywords: God, theology, science, miracle.

Гудьма І. П., кандидат філософських наук, професор кафедри філософії, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), gudima67@mail.ru

Идеи божественной имманентности в творчестве Клайва Стейплза Льюиса

Исследованию подвергается учение Клайва Стейплза Льюиса о чуде, как проявлении имманентности божественного бытия. Основной задачей данной статьи является исследование особенностей отражения в современном религиозном сознании вопросов прямой божественной каузальности. Особое внимание автора сосредоточено на тех компонентах учения о чуде, где авторы, пишущие на темы религии, рассматривают способы совершения чуда, рассуждая, пытаются локализовать точку сосредоточения усилий Бога во время реализации им своей воли и промысла. Тематизация статьи непосредственно связана с изучением идей христианского мыслителя Клайва Стейплза Льюиса, в которых автор излагает свое видение данной проблемы

христианского сознания. Выбор и применение теоретико-методологических подходов статьи обусловлены самим предметом мысли и характером поставленных задач. В статье использовались общие методы познания: общеполитические, специальные общенаучные теоретические методы. Автор следовал принципу объективности, историзма, применял каузальный анализ. Конечные результаты изучения темы приводят мысль к тому, что именно в этом вопросе усилила даже самого пытливого разума развиваются об препятствия, обусловленные самой верой и пределом тех областей, в которые не может вторгаться разум, является вопрос нахождения точек доступа, через которые Бог касается природного мира в акте чудотворения.

Ключевые слова: Бог, теология, наука, чудо.

* * *

УДК 17.026.4:1(091)

Дойчик М. В., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціології, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ), maksvdoc@ukr.net

ИДЕЯ ГІДНОСТІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ТВОРЧОСТІ Ф. НІЦШЕ

Проаналізовано особливості розуміння ідеї гідності у філософській творчості Фрідріха Ніцше. У процесі дослідження було використано такі методи як діалектичний, феноменологічний, герменевтичний.

Гідність людини, за Ніцше, визначається тим, наскільки вона є творчою та активною у своїй діяльності, в якій мірі вона виявляє здатність вільно, нестандартно мислити, діяти та вирішувати складні життєві ситуації, жертвувати собою заради творення абсолютно нового та незвичайного. Встановлено, що для Ніцше бути гідним означає бути творцем самого себе, бути надлюдною, тобто досягти повної реалізації своєї волі до влади, передусім, над собою, а отже і над цілим світом. Визначено, що у своїй метафізичній сутності, воля до влади не є жагою панування над іншими, нівельуючою унікальності буття інших, а є, перш за все, безмежним прагненням творити і віддавати.

Ключові слова: гідність, особистість, свобода, мораль, воля до влади, надлюдина, творчість.

Идея гідності людини, абсолютної унікальності і неповторності кожної людської особистості є наскрізною у всій філософській творчості видатного німецького філософа другої половини XIX століття – Фрідріха Ніцше.

З прямодушною безпосередністю, світоглядною гостротою та парадоксальністю Ніцше обстоює думку, що ця унікальність не є даною, а тільки заданою, тобто особистість має своїм покликанням розкрити свій внутрішній і неповторний зміст, свій глибинний потенціал. Кожна людина, в своїй сутності, усвідомлює односторонність свого існування в світі, що вона є «дещо єдине», і що навіть за неймовірного збігу обставин ніколи не вдасться вторинно з'єднати таке дивне розмаїття саме в таку єдність, яку складає її особистість. Тому філософ апелює до почуття власної гідності людини, сподіваючись, що саме так вона збагне цінність свого існування. Він стверджує, що «людині, яка не бажає належати юрбі, достатньо тільки перестати бути інертною по відношенню до самої себе»; їй треба лише керуватися голосом свого сумління, який говорить їй: «Будь сама собою! Усе, що ти зараз робиш, думаєш і до чого прагнеш – це не ти сама» [6]. Іншими словами, людина повинна звільнитися від кайданів суспільної думки, стереотипів, страху бути вільною, бути собою. У цьому сенсі філософія Ніцше стала знаковою для всього подальшого розвитку світової духовної культури, оскільки в ній отримали своє критичне проявлення саме ті проблеми, які і по-сьогодні хвилюють небайдужих людей. Необхідність освоєння глибинного та контрверсійного змісту ніцшеанського